

Природні популяції Microcystis aeruginosa	2, 82	-
Природні популяції Cladophora sp.	0	-
Spirulina platensis	1, 92	-
Anabaena flos-aquae	3, 11	4, 42
Anabaena variabilis	5, 34	2, 05
Nostoc punctiforme	6, 49	18, 84
Aphanizomenon flos-aquae f. grazile	11, 61	0, 02
Aphanizomenon flos-aquae CCAP 1401-1 Jreat. Brit	2, 30	2, 13
Zeninder 8	4, 44	9, 78
Aphanizomenon flos-aquae FBA 218 (21)	4, 14	2, 92
Nostoc lynehi		1, 24
Anabaena hasalii	3, 11	0, 84
Calotrix brauni	1, 94	0, 03
Tolypotrix tenuis	6, 48	8, 00
Scytonema ocellatum	1, 19	0, 23
Phormidium uncinatum	3, 61	0, 93
Calotrix Elenki	17, 28	0, 29
Hapalosiphon fontinalis	0	0
Lingbia limites		0, 33
Scenedesmus acutus		
Ankistrodesmus fusiforme	0, 10	0, 15
Chlorella sp.	0, 11	-

Аналізуючи кількісний вміст метаболітів алкалоїдної природи в біомасі, та середовищі росту водоростей, можливо допустити, що в багатьох випадках сполуки цього класу можуть визначати належність синьозелених водоростей до групи токсичних. Саме тому, очевидно, більшість представників цієї систематичної групи не беруть участі в формуванні кормової бази зоопланктону та зообентосу. Одночасно, вивчення цієї групи метаболітів фотосинтезуючих гідробіонтів може відкрити нові перспективи використання їх як сировину для виготовлення біологічноактивних препаратів, що можуть бути використані в медицині та сільськогосподарському виробництві для боротьби із бактеріальними, грибковими хворобами рослин, шкідливими комахами та гризунами. Крім того, при виявленні біологічної активності алкалоїдів водоростей, ці речовини можуть бути віднесені в ряд показників, що визначають якість питної води, особливо на тих водогонах, що користуються водою з великою біомасою синьозелених водоростей — продуцентів таких метаболітів.

УДК 591. 148 (261)

І.М. Серикова

Інститут біології южних морей НАН України, г. Севастополь

ИЗУЧЕНИЕ МЕХАНИЗМОВ ФОРМИРОВАНИЯ ТОНКОЙ СТРУКТУРЫ ПОЛЯ БИОЛЮМИНЕСЦЕНЦИИ В РАЙОНЕ ПОДВОДНОЙ ВОЗВЫШЕННОСТИ

Многочисленные эксперименты, проведенные в различных районах океана с помощью практически безинерционных зондирующих гидробиофизических комплексов, показали наличие тонкой слоистой структуры поля биолюминесценции (ПБ), коррелирующей с флуктуациями температуры, или солености, и простирающейся на расстояния до несколько км [1]. Согласно сегодняшним представлениям, формированием элементов тонкой структуры гидрофизических полей завершается каждый очередной акт турбулентной активности в океане. Поскольку флуктуации температуры (T') и солености (S') в турбулентном потоке являются в значительной степени вторичными по отношению к флуктуациям скорости течения u' , и наблюдаемая нами связь тонкой структуры поля биолюминесценции и температуры скорее всего опосредована величиной u' , представляет интерес проследить изменчивость параметров тонкой структуры ПБ в условиях меняющегося режима турбулентности. В зонах океанических поднятий процессы вертикальной диффузии протекают более интенсивно, чем в открытых районах океана. Возмущающее влияние поднятий проявляется в формировании слоев вод с повышенным уровнем турбулентной энергии. При пересечении таких зон отслеживалась изменчивость характеристик

ФІЗІОЛОГІЯ, БІОХІМІЯ ТА БІОФІЗИКА ВОДНИХ РОСЛИН І МІКРООРГАНІЗМІВ

тонкої структури ПБ. По даним многократных батифотометрических зондирований, выполненных совместно с зондированиями гидрофизического комплекса "Исток-4", анализировались вертикальные профили флюктуаций (высокочастотных составляющих, включающих в себя масштабы от 1 до 10 м) биолюминесценции, температуры и солености, полученные в 11-ом рейсе НІС «Пр. Водяницкий» на осевом разрезе через банку Удачная ($\phi = 7^{\circ} 55' \text{ ю. ш.}$; $\lambda = 0^{\circ} 55' \text{ в. д.}$) вдоль основного течения.

Зоны подъема и опусканий вод хорошо прослеживались по изгибу изотерм, изохалин и особенно по химическим показателям. Так на северо-западе от банки происходил резкий подъем изооксиген и опускание изолиний фосфатов. По термохалинным полям основной подъем вод также наблюдался к северу и северо-западу от вершины. Зона подъема вод, начинаясь в 5-10 милях от вершины, имела протяженность до 30 миль (ст. 1474, 1463). Интенсивная зона опускания вод наблюдалась в 20 милях к югу от центра банки (ст. 1454) [2].

Для выявления характерного вертикального масштаба тонкоструктурных неоднородностей ПБ (**H**), рассчитывались автокорреляционные функции профилей флюктуаций **B'**, которые затем усреднялись по ансамблю реализаций. Точное оценивание вертикальных размеров неоднородностей в профилях флюктуаций **B'**, **T'**, **S'** производилось с использованием аддитивного спектрального анализа. Для оценки изрезанности профилей биолюминесценции служил параметр **C_{Vb'}** — амплитуда флюктуаций **B'**, нормированная на среднюю величину интенсивности ПБ[1]. На всех станциях особенности вертикального распределения температуры и солености в верхнем 100-м слое были таковы, что существовали необходимые условия для развития механизма двойной диффузии. В таких случаях турбулизированные слои образуют целые серии протяженностью в сотни метров, а акты перемешивания происходят в слоях от 0, 5 до 10м [3]. Наблюданная нами коррелированность тонкой структуры ПБ с неоднородностями термохалинных полей, соответствующих масштабов, прослеживаемая на протяжении 2-3 часовых серий зондирований, позволяет предположить идентичность механизмов их образования. Аддитивные оценки спектров флюктуаций биолюминесценции, температуры, солености, на ст. 1454 показали, что имеет место схожесть их формы и диапазонов пространственных масштабов с приходящимися на них максимумами. Так, в области волновых чисел $\lambda_{b'} \approx 4$ м, прослеживались максимумы во всех спектрах, и особенно четко в спектрах температуры. Им соответствовали ступеньки, хорошо заметные в исходных профилях температуры в диапазоне глубин 35- 100 м. Второй и третий максимумы биолюминесценции приходились на диапазоны пространственных масштабов $\lambda_{b'} = 12 \div 15$ м; $\lambda_{b'} = 5 \div 8$ м. Им соответствовали максимумы в спектрах солености $\lambda_{s'} = 13 \div 18$ м; $\lambda_{s'} = 5 \div 7$ м. По мере приближения к банке, максимумы в спектрах биолюминесценции смешались в длинноволновую область и размывались по всему диапазону волновых чисел. На ст. 1470, расположенной непосредственно над вершиной горы, максимумы функций спектральной плотности рассредоточены в диапазоне волновых чисел от 4 до 20 м почти равномерно. При этом для каждого из спектров сохранялась трех вершинная форма, Однако, было заметно их смещение в область низких частот (больших волновых чисел). По оценкам осредненных автокорреляционных функций, характерный вертикальный масштаб профилей флюктуаций биолюминесценции на ст. 1454 и ст. 1463 — 5 м, на ст. 1474 — 6, 5 м, и на ст. 1470 — 8, 5 м. Таким образом, над вершиной горы происходит увеличение вертикальных размеров тонких пятен концентрированности светящегося планктона в 1, 5 раза.

Из опубликованных данных известно, что во фронтальных зонах и в зонах сильных течений значение среднеквадратического отклонения скоростей пульсаций максимально [3]. Это приводило к сглаживанию тонкой структуры поля биолюминесценции, (размыванию тонких слоев скоплений планктона) [1]. Рассчитанные для каждой из станций разреза оценки **C_{Vb'}** свидетельствовали также об этом. В областях вергенций, на ст. ст. 1454, 1474, 1463, где вертикальные составляющие скоростей потоков максимальны — коэффициенты **C_{Vb'}** характеризовались минимальными значениями. На ст. 1470, расположенной непосредственно над возвышенностью, параметр **C_{Vb'}** увеличивался в 2 раза, достигая величин, близких к единице, свойственных таковым для синоптических вихревых образований (СВО). При этом выявленное значение **H** = 8, 5 м, соответствовало среднему размеру неоднородностей в водах СВО, о чем свидетельствовали оценки, ранее нами полученные [1]. Возможность возникновения квазистационарных вихревых образований над вершинами поднятой океанического дна обоснована рядом авторов [3].

По параметрам **C_{Vb'}** и **B₍₀₋₁₀₀₎**(средняя интенсивность биолюминесценции в слое 0-100 м), рассчитанных для серии профилей для каждой из станций, выделялись кластеры. На ст. ст. 1454, 1463 значения **C_{Vb'}** приходились на один диапазон — (0, 25÷0, 5), но величины **B₍₀₋₁₀₀₎**, в зоне подъема (ст. 1463) были существенно больше, чем в зоне опускания вод (ст. 1454). Несколько выше располагался диапазон изменчивости **C_{Vb'}** для ст. 1474 — (0, 4÷0, 65). Очевидно, это связано с тем, что экранирующее влияние слоя резкого термоклина на этой станции не давали глубинным водам выходить на поверхность,

ФІЗІОЛОГІЯ, БІОХІМІЯ ТА БІОФІЗИКА ВОДНИХ РОСЛИН І МІКРООРГАНІЗМІВ

задерживая их на глубине 25 м и ниже, тем самым ослабевая турбулезацию всего 100-метрового слоя[2]. Тем не менее оба диапазона характерны для фронтальных зон и мощных подводных течений, что было показано ранее. Характерные вертикальные размеры $H = 5-6$ м, для этих трех станций также соответствовали значениям, выявлена для вод фронтальных разделов и интенсивных течений в районе северо-восточной части тропической Атлантики [1]. Таким образом, параметры тонкой структуры ПБ являются индикатором динамического режима вод.

ЛІТЕРАТУРА

1. Серикова И. М., Василенко В. И. Влияние гидродинамического режима водных масс на тонкую структуру поля биолюминесценции // Экология моря. — 2000. — Вып. 51. — С. 20-24.
2. Грэз В. Н., Ациховская Ж. М., Головко В. А. и др. Биоокеанографическая структура вод в районах подводных возвышенностей. — К.:Наук. думка. — 1988. — С. 207.
3. Монин А. С., Озмидов Р. В. Океанская турбулентность. — Л.:Гидрометеоиздат, 1981. — с. 319.

УДК 574. 6

Л.Я. Сіренко¹, Т.В. Паршикова²

¹ Інститут гідробіології НАН України, м. Київ; ² Національний університет ім. Тараса Шевченка, м. Київ

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ КЕРОВАНОГО ФОТОСИНТЕЗУ НА ОСНОВІ МІКРОВОДОРОСТЕЙ

Терміни "керований біосинтез", "промисловий (індустріальний) фотосинтез" застосовують в науковій літературі з 70-х років ХХ століття [1] у зв'язку з вирішенням ряду космічних, підводних (створення систем життєзабезпечення людини в замкнутому просторі) і наземних задач [2-10]. Під промисловим фотосинтезом розуміють керований біологічний процес використання світла для синтезу органічних сполук з CO_2 й води в контролюваних умовах фотосинтезуючими суккаріотичними та прокаріотичними водоростями [2-8]. Успіхи розвитку цього науково-практичного напрямку [9, 10] обумовлені низкою об'єктивних причин. По-перше, тенденцією посилення ряду глобальних процесів, що погіршують умови традиційного сільськогосподарського виробництва на фоні зростання населення планети. Важливі значення мають: щорічне зменшення з різних причин кількості родючих земель на 10 млн. га [11]; збільшення вмісту CO_2 в атмосфері завдяки знищенню лісів, спалюванню вугілля (щорічно на рівні 4 млрд. т.), підкисленню водного середовища та ґрунтів за рахунок викидів сірки, нітратів; зменшення розчинності у воді CO_2 при потеплінні [3], погіршення якості природних вод як результат їх гіперевтрофікації, забруднення, токсифікації (наприклад, тільки алюмотоксикози зареєстровані вже більше: ніж у 300 озерах світу). По-друге, мікроскопічні планктонні водорості мають високий фотосинтетичний потенціал: на їх долю призникається утворення 74% органічних речовин Світового океану, тобто 24% сумарної продукції рослин на Землі [12]. Щорічно тільки в Європі знімається врожай природних ресурсів водоростей і вирощується штучно в аквакультурі на морському шельфі і в промислових фотобіореакторах різного типу близько 5, 4 млн. т. водоростей з економічним ефектом 4, 9 млрд. доларів США [9, 13]. Основну масу використаних водоростей складають *Phaeophyta* (56%), *Rhodophyta* (24, 9%), *Chlorophyta* — 0, 3%, інші систематичні групи — 18, 8%. З загальної кількості альгофлори на Землі (більше 30 тис. видів) за станом на 2001 р. використовуються для одержання харчових, кормових, фармацевтичних та технічних продуктів близько 100 видів [6-10, 13, 14]. Серед них можна назвати наступні:

RHODOPHYTA: *Hypnea musciformis*, p. *Porphyra* (*P. yezoensis*, *P. tenera*, *P. pseudolinearis*, *P. kuniiedai*, *P. akasakai*, *P. seriata* та ін.), *Porphyridium cruentum* (карагінан, поліцукри, кормові й харчові добавки, R-фікоеритрин, поліненасичені жирні кислоти, тригліцериди). *PHAEOPHYTA*: *Chondrus crispus*, *Durvillaea antarctica*, *D. willana*, pp. *Eucheuma*, *Fucus*, *Furcellaria*, *Gelidium*, *Laminaria* (*L. japonica*, *L. digitata*, *L. hyperborea*, *L. ochroleuca*), *Macrocystis purifera*; pp. *Pterocladia*, *Rhodomenia*, *Sargassum ringgoldianum*, *Turbinaria ornata*, *Undaria pinnatifida* та ін. (агар, агароїди, альгінати, протипухлинні речовини, метан, кормові, харчові, косметичні продукти, добрива). *CHLOROPHYTA*: pp. *Ankistrodesmus* (*A. obliquus*, *A. angustus*), *Botryococcus braunii*, *Chlorella* (*Chl. pyrenoidosa*, *Chl. vulgaris*, *Chl. regularis*, *Chl. sorokiniana*), *Chlamydomonas* (*Chl. eugametos*, *Chl. moewusii*, *Chl. reinhardtii*, *Chl. mexicana*), *Chlorococcum* sp., *Coelastrum proboscideum*, *Dunaliella* (*D. salina*, *D. acidophyla*, *D. tertiolecta*), p.